

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Завідувач кафедри, професор

 Галина ЗАПША

«29» 08 2024 року

«ПОГОДЖЕНО»

В.о. декана факультету економіки
та управління, доцент

 Тетяна МАЦЄВИЧ

«29» 08 2024 року

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи, доцент

 Інна МАЛЕЦЬКА

«29» 08 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ОП 07 УПРАВЛІННЯ АГРОБІЗНЕСОМ ТА АГРАРНА ПОЛІТИКА

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

другий (магістерський) рівень

(назва рівня вищої освіти)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

D «Управління та адміністрування»

(шифр та назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

D3 «Менеджмент»

(код та найменування спеціальності)

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

Менеджмент

(назва освітньої програми)

СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ

Факультет економіки та управління

(факультет, інститут)

Робоча програма освітнього компонента «Управління агробізнесом та аграрна політика» для здобувачів за освітньо-професійною програмою «Менеджмент» спеціальності 073 «Менеджмент» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

Розробник програми: *Іван Петрів, к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту.*

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри *менеджменту*
Протокол № 1 від «09» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри
менеджменту

Галина ЗАПША

Гарант освітньої програми

Анатолій ЛВІНСЬКИЙ

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма здобувача вищої освіти	Характеристика освітнього компонента	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <i>07 «Управління та адміністрування»</i>		
Змістових модулів – 2	Спеціальність: <i>073 «Менеджмент»</i> Освітня програма <i>«Менеджмент»</i>	Рік підготовки	
Індивідуальне науково-дослідне завдання		<i>1-й</i>	<i>1-й</i>
Загальна кількість годин – <i>90 год.</i>		Семестр	
		<i>2-й</i>	<i>1-й/2-й</i>
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача – 4	Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	<i>18 год.</i>	<i>6 год.</i>
		Практичні, семінарські	
		<i>14 год.</i>	<i>4 год.</i>
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		<i>58 год.</i>	<i>80 год.</i>
		Індивідуальні завдання:	
		-	
		Вид контролю:	
		<i>залік</i>	<i>залік</i>

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 32/58 (35,5%)

для заочної форми навчання – 10/80 (11,1%)

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Програма вивчення освітнього компонента «*Управління агробізнесом та аграрна політика*» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Мета освітнього компонента. Формування кваліфікованих фахівців, які володіють необхідними знаннями та навичками для успішного управління агробізнесом. Мета цього компонента полягає в наданні студентам інструментів та знань для розроблення та впровадження стратегій в аграрному секторі, враховуючи сучасні виклики та можливості. Надання здобувачам компетенцій у сфері аналізу, оцінки та управління ризиками, що дозволяє їм ефективно діяти в умовах невизначеності.

Предметом є систематичне вивчення теоретичних, практичних та методичних аспектів, пов'язаних із сучасним управлінням сільськогосподарськими підприємствами, агробізнесом та реалізацією аграрної політики.

Завдання освітнього компонента полягає у:

- вивченні фінансових, економічних та управлінських принципів, які стосуються агробізнесу, включаючи планування, бюджетування, фінансовий аналіз та стратегічне управління;
- розгляді сучасних агротехнічних підходів, використання технологій та інновацій у сільському господарстві для підвищення продуктивності та якості виробництва;
- вивченні стратегій маркетингу, планування збуту та управління виробництвом для забезпечення ефективного взаємодії із споживачами та ринком;
- розгляді впливу агробізнесу на соціальний розвиток та екологічні аспекти, а також розробка стратегій сталого розвитку;
- вивченні законодавчого середовища та політичних аспектів, що регулюють аграрну діяльність та формування політики у галузі сільського господарства.

У результаті вивчення освітнього компонента здобувач повинен:

знати:

- основи управління агробізнесом;
- бізнес- процеси в підприємствах агросектору;
- маркетинг та управління виробництвом;
- соціальну та екологічну відповідальність;
- правові та політичні аспекти аграрної сфери;

вміти:

- стратегічно мислити, аналізувати та формувати концепцію ефективного управлінського рішення;
- розуміти сутність аграрної політики;
- проводити аналіз законодавства та політичного контексту, що регулює аграрну галузь;

- розуміти сутність соціальних та екологічних викликів агробізнесу;
- знати економічні та управлінські аспекти агробізнесу;
- оцінювати значення інновацій в сільському господарстві.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення освітнього компонента у здобувача формуються:

інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері управління або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність до спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

При вивченні освітнього компонента у здобувача вищої освіти формуються ***фахові (спеціальні) компетентності:***

СК 9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію

СК 12. Здатність застосовувати сучасні концепції, методи та інструменти маркетингу в управлінні підприємствами та організаціями в умовах ринкового середовища

СК 13. Здатність ідентифікувати існуючі проблеми функціонування аграрного бізнесу, визначати можливості для його розвитку з урахуванням ринкових трендів та пріоритетів аграрної політики

Програмні результати вивчення освітнього компонента:

ПРН 2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.

ПРН 3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.

ПРН 4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.

ПРН 12. Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом).

ПРН 13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу)

ПРН 14. Приймати стратегічні рішення у сфері фінансового менеджменту, планувати, аналізувати, організувати, контролювати та оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів підприємств і організацій.

ПРН. 15. Здійснювати стратегічне та оперативне управління маркетинговою діяльністю підприємств і організацій в умовах ринкового середовища.

ПРН 16. Розробляти інноваційні моделі управління господарюючими суб'єктами агробізнесу, що спрямовані на посилення їх конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку аграрного сектора.

4. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	інд	с.р.		л	п	с	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. УПРАВЛІННЯ АГРОБІЗНЕСОМ												
Тема 1. Стратегічне управління в аграрному секторі на основі сталості та відновлення	12	2	-	2	-	8	12	2	-	2	-	8
Тема 2. Логістика та ланцюг постачання в агросекторі з елементами «зеленої» логістики	12	2	2	-	-	8	10	-	-	-	-	10
Тема 3. Фінансове управління в агробізнесі для сталого функціонування	12	2	-	2	-	8	12	2	-	-	-	10
Тема 4. Інновації в агросекторі: сталі та відновлювальні технології	12	2	2	-	-	8	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	48	8	4	4	-	32	44	4	-	2	-	38
Змістовий модуль 2. АГРАРНА ПОЛІТИКА												
Тема 5. Роль держави у агросекторі	8	2	-	2	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 6. Агроекологічна політика та сталість	8	2	2	-	-	4	10	-	-	-	-	10
Тема 7. Формування та реалізація аграрної політики в умовах глобалізації та сталого розвитку	10	2	2	-	-	6	10	2	2	-	-	6
Тема 8. Сільські території та аграрний розвиток	8	2	-	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 9. Євроінтеграція та аграрна політика: перспективи та виклики	8	2	-	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2	42	10	4	2	-	26	46	2	2	-	-	42
Усього годин	90	18	8	6	-	58	90	6	2	2	-	80

5. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

5.1. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Змістовий модуль 1. УПРАВЛІННЯ АГРОБІЗНЕСОМ

Тема 1. Стратегічне управління в аграрному секторі на основі сталості та відновлення

Визначення стратегічного управління в аграрному секторі. Основні етапи стратегічного управління. Етапи аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища, визначення цілей та завдань, а також вибір оптимальної стратегії складають основу стратегічного управління в аграрному секторі.

Управління ризиками в стратегічному управлінні. Успішне стратегічне управління в агробізнесі передбачає адекватне управління ризиками, врахуванням невизначеності та забезпечення готовності до змін. Впровадження та моніторинг стратегії.

Чітке планування, координація та моніторинг впровадження стратегії дозволяють аграрним підприємствам ефективно досягати стратегічних цілей та адаптуватися до змін в середовищі.

Інновації та стратегічне управління. Впровадження інновацій та сучасних технологій є необхідною складовою стратегічного управління в аграрному секторі, сприяючи підвищенню ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

Інтеграція стратегій повоєнного відновлення в аграрному секторі. Відновлення пошкодженої інфраструктури та земель після війни. Як стратегічне управління враховує ЦСР (цілі сталого розвитку), зокрема ЦСР 2 «Нульовий голод» та ЦСР 13 «Боротьба зі зміною клімату» для резилієнтності бізнесу. Питання соціальної відповідальності в стратегіях. ЦСР як інструмент для підтримки місцевих громад у повоєнний період.

Тема 2. Логістика та ланцюг постачання в агросекторі з елементами «зеленої» логістики

Організація логістичних процесів в сільському господарстві. Аналіз етапів виробничого процесу в агросекторі та визначення оптимальних логістичних підходів. Управління ланцюгом постачання в аграрному секторі.

Розгляд ключових елементів ланцюга постачання, включаючи постачальників, виробників, дистриб'юторів та кінцевих споживачів. Використання сучасних технологій у логістиці агробізнесу. Огляд інноваційних технологій, таких як сенсори, IoT та блокчейн, що впливають на оптимізацію логістичних процесів.

Ефективність та оптимізація логістичних рішень. Аналіз стратегій оптимізації логістичних витрат та підвищення швидкості та точності постачання в агросекторі. Роль логістики у сталому розвитку агробізнесу. Розгляд взаємозв'язку логістики та сталого розвитку, включаючи зменшення відходів та оптимізацію транспортних витрат.

Оптимізація ланцюгів постачань у контексті повоєнного відновлення. Відновлення транспортних мереж після руйнувань. Інтеграція принципів Європейського зеленого курсу для «зеленої» логістики (зменшення CO₂-викидів). Забезпечення справедливих умов праці для працівників ланцюгів постачань, відповідно до ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання».

Тема 3. Фінансове управління в агробізнесі для сталого функціонування

Аналіз фінансового стану агробізнесу. Оцінка фінансових показників, включаючи прибуток, витрати, ліквідність та кредитоспроможність аграрного підприємства. Управління оборотним та основним капіталом.

Стратегії ефективного використання оборотного та основного капіталу для підтримки стійкості та розвитку агробізнесу. Бюджетування та фінансове планування.

Розробка бюджетів та фінансових планів як інструментів для ефективного управління ресурсами та досягнення стратегічних цілей. Фінансовий моніторинг та звітність.

Визначення систем моніторингу для постійного відстеження фінансової діяльності та підготовка звітів для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів.

Фінансовий ризик та стратегії його управління. Аналіз фінансового ризику, визначення його джерел та розробка стратегій для його зменшення та управління в агробізнесі.

Фінансування повоєнного відновлення агробізнесу. Програми ЄС, міжнародні гранти для відновлення ферм. Інтеграція ЦСР у фінансове планування. ЦСР12 «Відповідальне споживання та виробництво» та важливість сталого фінансування. Роль ЦСР у фінансовому управлінні (соціальні інвестиції в громади як частина бюджетування).

Тема 4. Інновації в агросекторі: сталі та відновлювальні технології

Огляд сучасних тенденцій інновацій в агросекторі. Розгляд новітніх технологій та інновацій, які впливають на аграрний сектор, включаючи сільське господарство, виробництво та обробку продукції.

Впровадження інновацій в агробізнесі. Аналіз процесу впровадження інновацій у сільське господарство та аграрний бізнес, включаючи фінансові, технічні та кадрові аспекти. Роль сучасних технологій в інноваційному розвитку.

Вивчення впливу технологічних рішень, таких як IoT, штучний інтелект, дрони та сучасне обладнання, на ефективність та сталість агробізнесу. Створення інноваційного екосистеми в агросекторі. Аналіз можливостей для співпраці між сільськогосподарськими підприємствами, стартапами, науковими установами та галузевими організаціями для створення інноваційних рішень.

Виклики та перспективи інновацій в агросекторі. Обговорення поточних викликів, які стоять перед інноваційним розвитком в агросекторі, та визначення перспектив для подальшого зростання та удосконалення.

Інновації для повоєнного відновлення. Дрони для розмінування земель. Впровадження технологій згідно з Європейським зеленим курсом (точне землеробство для зменшення пестицидів). Інновації з фокусом на ЦСР (ЦСР 15 «Збереження екосистем» через біотехнології); соціальна відповідальність в інноваціях (розробка технологій для підтримки вразливих груп, як фермери в постконфліктних регіонах).

Змістовий модуль 2. АГРАРНА ПОЛІТИКА

Тема 5. Роль держави у агросекторі

Державна політика та регулювання в агросекторі. Огляд ключових елементів державної політики, які впливають на агросектор, включаючи субсидії, податкові пільги та тарифи. Формування аграрної політики.

Розгляд процесу формування аграрної політики, включаючи взаємодію між державними органами, аграрними організаціями та селянськими господарствами. Регулювання ринків та цін в агросекторі. Аналіз інструментів державного регулювання ринків та цін на продукцію сільськогосподарського виробництва. Підтримка аграрного розвитку.

Вивчення програм та заходів, які держава використовує для підтримки сталого розвитку та модернізації аграрного сектору. Роль держави в розвитку сільських територій. Обговорення заходів, спрямованих на розвиток інфраструктури, освіти та здоров'я в сільських територіях, які визначають роль держави в забезпеченні життєздатності сільських громад.

Роль держави в повоєнному відновленні аграрного сектору. Національні програми відновлення, партнерства з ЄС. Інтеграція ЦСР у державну політику. Виконання ЦСР 2 для продовольчої безпеки. Соціальна відповідальність держави. Підтримка ЦСР-ініціатив бізнесу для відновлення громад).

Тема 6. Агроекологічна політика та сталість

Вплив агропромислового комплексу на довкілля. Аналіз основних аспектів, які визначають вплив агропромислового комплексу на екосистему та довкілля.

Стале сільське господарство та агроекотехнології. Вивчення ролі сталого сільського господарства та використання екологічно орієнтованих технологій у сільському господарстві. Адаптація агробізнесу до екологічних вимог. Розгляд стратегій та методів, які допомагають агробізнесу адаптуватися до високих екологічних стандартів та вимог сталого розвитку.

Розвиток інфраструктури для агроекологічної політики. Обговорення важливості розвитку інфраструктури для забезпечення високого рівня агроекологічної політики та сталості в агросекторі.

Міжнародна співпраця та торговельна політика в агросекторі. Розгляд ролі міжнародної співпраці та взаємодії в контексті агроекологічної політики

та сталого розвитку, а також їх вплив на торгівлю сільськогосподарською продукцією.

Інтеграція Європейського зеленого курсу в агроекологічну політику Екосхеми, "зелена" архітектура для зменшення викидів. Зв'язок з ЦСР - ЦСР 13 для кліматичної адаптації, ЦСР 15 для біорізноманіття. Соціальна відповідальність у сталому розвитку. Практики для захисту довкілля та громад. Екологічні аспекти повоєнного відновлення. Відновлення забруднених земель після воєнних дій.

Тема 7. Формування та реалізація аграрної політики в умовах глобалізації та сталого розвитку

Глобальні тенденції в агросекторі. Огляд ключових глобальних тенденцій, які впливають на аграрний сектор, таких як зміна клімату, міжнародна торгівля та зростання населення.

Міжнародні стандарти та угоди. Вивчення міжнародних стандартів, угод та конвенцій, які формують аграрну політику країн у контексті глобалізації. Глобальна конкурентоспроможність агросектору. Аналіз стратегій та інструментів для підвищення глобальної конкурентоспроможності аграрних підприємств у світовому ринковому середовищі.

Вплив глобальних економічних факторів на аграрну політику. Розгляд впливу глобальних економічних факторів, таких як коливання цін на сировину, на формування та реалізацію аграрної політики.

Управління ризиками в умовах глобалізації. Аналіз ризиків, пов'язаних з глобальною економікою, і розробка стратегій управління ризиками для аграрних підприємств та держав.

Глобальні тенденції з урахуванням Європейського зеленого курсу. Глобальна «зелена» трансформація торгівлі. Інтеграція ЦСР у глобальну політику (виконання SDG 17 «Партнерство для досягнення цілей»). Соціальна відповідальність в глобалізації (ЦСР як інструмент для етичної торгівлі. Ризики глобалізації в контексті повоєнного відновлення (адаптація політики до санкцій та відновлення експорту

Тема 8. Сільські території та аграрний розвиток

Аналіз сучасного стану сільських територій. Оцінка економічного, соціального та екологічного стану сільських територій, визначення їх потенціалу та викликів.

Розвиток інфраструктури на сільських територіях. Вивчення ролі інфраструктури, такої як транспортна, соціальна та енергетична, у стимулюванні аграрного розвитку на сільських територіях.

Агротуризм та розвиток сільського туризму. Розгляд потенціалу агротуризму як інструменту розвитку сільських територій та диверсифікації доходів сільського населення. Програми та ініціативи для підтримки аграрного розвитку. Огляд державних та міжнародних програм, спрямованих на підтримку аграрного розвитку та сталого господарювання на сільських територіях. Роль і участь громад у розвитку сільських територій.

Аналіз впливу громадськості, її участі та активності у прийнятті рішень та впровадженні проектів для аграрного розвитку сільських територій.

Повоєнне відновлення сільських територій. Програми відновлення інфраструктури, розмінування та реінтеграції населення. Інтеграція ЦСР (ЦСР 11 «Сталі міста та громади» для сільських зон. Соціальна відповідальність бізнесу в розвитку територій. ЦСР-ініціативи для підтримки локальних громад). Роль Європейського зеленого курсу у «зеленому» розвитку сільських регіонів (екологічний туризм).

Тема 9. Євроінтеграція та аграрна політика: перспективи та виклики

Сучасна аграрна політика України: структура та завдання. Описується еволюція національної аграрної політики в контексті євроінтеграції. Адаптація до Спільної аграрної політики ЄС (CAP). Розглядаються принципи CAP, система субсидій, екосхеми та «зелена архітектура». Нормативно-правові основи євроінтеграції в агросекторі. Аналізуються ключові угоди, стандарти якості та вимоги до аграрного виробництва. Фінансування та підтримка аграрного сектору в рамках євроінтеграційних програм. Оцінюються механізми грантів, державних дотацій та міжнародної технічної допомоги. Виклики і можливості для українських аграріїв на шляху до ЄС. Визначаються напрями гармонізації ринкових правил, сертифікації та експорту продукції.

Інтеграція Європейського зеленого курсу у CAP. Адаптація України до «зеленої» політики ЄС, включаючи зменшення використання хімікатів. зв'язок з ЦСР (гармонізація політики з глобальними цілями для сталого розвитку). Соціальна відповідальність в євроінтеграції (ЦСР як вимога ЄС для бізнесу). Євроінтеграція в контексті повоєнного відновлення (програми ЄС для відновлення аграрного сектору України, як Ukraine Facility).

5.2. ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (КУРС ЛЕКЦІЙ)

Денна/ заочна форми навчання

№	Змістовний модуль, теми лекцій і орієнтирний перелік питань
1	2
Змістовний модуль 1. УПРАВЛІННЯ АГРОБІЗНЕСОМ – 8/4 год	
1.1	<i>Тема 1. Стратегічне управління в аграрному секторі на основі сталості та відновлення (2/2 год)</i> 1. Визначення стратегічного управління в аграрному секторі 2. Основні етапи стратегічного управління 3. Управління ризиками в стратегічному управлінні 4. Впровадження та моніторинг стратегії 5. Інновації та стратегічне управління
1.2	<i>Тема 2. Логістика та ланцюг постачання в агросекторі з елементами «зеленої» логістики (2/0 год)</i>

	1. Організація логістичних процесів в сільському господарстві. 2. Управління ланцюгом постачання в аграрному секторі. 3. Використання сучасних технологій у логістиці агробізнесу 4. Ефективність та оптимізація логістичних рішень. 5. Роль логістики у сталому розвитку агробізнесу.
1.3	Тема 3. Фінансове управління в агробізнесі для сталого функціонування (2/2 год) 1. Аналіз фінансового стану агробізнесу 2. Управління оборотним та основним капіталом. 3. Бюджетування та фінансове планування 4. Фінансовий моніторинг та звітність 5. Фінансові ризики та стратегії їх управлінням
1.4	Тема 4. Інновації в агросекторі: сталі та відновлювальні технології (2/0 год) 1. Огляд сучасних тенденцій інновацій в агросекторі. 2. Впровадження інновацій в агробізнесі 3. Роль сучасних технологій в інноваційному розвитку. 4. Створення інноваційної екосистеми в агросекторі. 5. Виклики та перспективи інновацій в агросекторі
Змістовий модуль 2. АГРАРНА ПОЛІТИКА - 10/2 год	
1.5	Тема 5. Роль держави у агросекторі (2/0 год) 1. Державна політика та регулювання в агросекторі 2. Формування аграрної політики 3. Регулювання ринків та цін в агросекторі 4. Підтримка аграрного сектору 5. Роль держави в розвитку сільських територій.
1.6	Тема 6. Агроекологічна політика та сталість (2/0 год) 1. Вплив агропромислового комплексу на довкілля 2. Стале сільське господарство та агроекотехнології 3. Адаптація агробізнесу до екологічних вимог 4. Розвиток інфраструктури для агроекологічної політики 5. Міжнародна співпраця та торговельна політика в агросекторі
1.7	Тема 7. Формування та реалізація аграрної політики в умовах глобалізації та сталого розвитку(2/2 год) 1. Глобальні тенденції в агросекторі 2. Міжнародні стандарти та угоди 3. Глобальна конкурентоспроможність агросектору 4. Вплив глобальних економічних факторів на аграрну політику 5. Управління ризиками в умовах глобалізації
1.8	Тема 8. Сільські території та аграрний розвиток (2/0 год) 1. Аналіз сучасного стану сільських територій 2. Розвиток інфраструктури на сільських територіях 3. Агротуризм та розвиток сільського туризму 4. Програми та ініціативи для підтримки аграрного розвитку 5. Роль і участь громад у розвитку сільських територій
1.9	Тема 9. Євроінтеграція та аграрна політика: перспективи та виклики (2/0 год) 1. Сучасна аграрна політика України: структура та завдання. 2. Адаптація до Спільної аграрної політики ЄС (CAP). 3. Нормативно-правові основи євроінтеграції в агросекторі. 4. Фінансування та підтримка аграрного сектору в рамках євроінтеграційних програм. 5. Виклики і можливості для українських аграріїв на шляху до ЄС.

5.3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Стратегічне управління в аграрному секторі на основі сталості та відновлення	2	2
2	Тема 2. Логістика та ланцюг постачання в агросекторі з елементами «зеленої» логістики	2	-
3	Тема 3. Фінансове управління в агробізнесі для сталого функціонування	2	-
4	Тема 4. Інновації в агросекторі: сталі та відновлювальні технології	2	-
5	Тема 5. Роль держави у агросекторі	2	-
6	Тема 6. Агроекологічна політика та сталість	2	-
7	Тема 7. Формування та реалізація аграрної політики в умовах глобалізації та сталого розвитку	2	2
8	Тема 8. Сільські території та аграрний розвиток	-	-
9	Тема 9. Євроінтеграція та аграрна політика: перспективи та виклики	-	-
	РАЗОМ	14	4

5.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Стратегічне управління в аграрному секторі на основі сталості та відновлення	8	8
2	Тема 2. Логістика та ланцюг постачання в агросекторі з елементами «зеленої» логістики	8	10
3	Тема 3. Фінансове управління в агробізнесі для сталого функціонування	8	10
4	Тема 4. Інновації в агросекторі: сталі та відновлювальні технології	8	10
5	Тема 5. Роль держави у агросекторі	4	8
6	Тема 6. Агроекологічна політика та сталість	4	10
7	Тема 7. Формування та реалізація аграрної політики в умовах глобалізації та сталого розвитку	6	6
8	Тема 8. Сільські території та аграрний розвиток	6	10
9	Тема 9. Євроінтеграція та аграрна політика: перспективи та виклики	6	8
	РАЗОМ	58	80

5.6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальна робота виконується здобувачами з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь з освітнього компонента *«Управління агробізнесом та аграрна політика»*.

Формою індивідуальної роботи є реферат (доповідь у вигляді презентації), який містить теоретичні та прикладні аспекти освітнього компонента. Здобувачі самостійно обирають тему з запропонованого переліку:

1. Розвиток та тренди сучасного агробізнесу в контексті глобалізації.
2. Стратегії управління агробізнесом з урахуванням Європейського зеленого курсу.
3. Вплив інноваційних технологій на стале виробництво в агросекторі.
4. Аграрна політика: тенденції та перспективи в умовах повоєнного відновлення.
5. Роль управління ризиками в аграрному секторі з фокусом на SDGs.
6. Сучасні методи управління виробництвом в агробізнесі та соціальна відповідальність.
7. Інтеграція агробізнесу в європейські ринки: плюси та мінуси.
8. Вплив зміни клімату на аграрний сектор та стратегії адаптації.
9. Розвиток агротуризму як частини сталого агробізнесу.
10. Інвестиційна привабливість аграрного сектору в поствоєнний період.
11. Вплив політичних факторів на аграрну політику та відновлення.
12. Сталий розвиток в агробізнесі: виклики та можливості відповідно до SDGs.
13. Сучасні технології в аграрному маркетингу з елементами зеленого курсу.
14. Роль жінок в агробізнесі та їхній внесок у соціальну відповідальність.
15. Правове регулювання аграрної сфери в контексті євроінтеграції.
16. Ефективність використання земельних ресурсів в агробізнесі після конфліктів.
17. Використання Big Data в управлінні агробізнесом для сталості.
18. Екологічні стандарти в аграрному виробництві відповідно до European Green Deal.
19. Роль кооперативів у розвитку агробізнесу та відновленні громад.
20. Аграрна освіта: сучасні виклики та перспективи в умовах глобалізації.
21. Імпортозаміщення в аграрному секторі з фокусом на продовольчу безпеку.
22. Стратегії управління якістю продукції в агробізнесі та CSR.
23. Управління трудовими ресурсами в аграрному секторі з урахуванням SDGs.
24. Страхування в агробізнесі: теорія та практика в поствоєнний час.
25. Агробізнес у кризових умовах: аналіз та прогнозування відновлення.
26. Соціальна відповідальність в агробізнесі як інструмент розвитку.
27. Управління витратами в аграрному виробництві з елементами зеленого фінансування.
28. Генетично модифіковані організми: переваги та ризики для сталого агробізнесу.
29. Розвиток сільськогосподарських кооперативів в Україні та євроінтеграція.

30. Управління водними ресурсами в аграрному виробництві відповідно до SDGs.
31. Аграрна дипломатія: вплив аграрної політики на міжнародні відносини.
32. Аграрна політика та забезпечення продовольством в умовах відновлення.
33. Управління технічним обладнанням в агробізнесі для сталості.
34. Використання відновлюваної енергії в аграрному секторі: технології та ефективність.
35. Управління ланцюгом постачання в агробізнесі з зеленої перспективи.
36. Вплив пандемій та криз на агробізнес та аграрну політику.
37. Електронна комерція в аграрному секторі: можливості та виклики в поствоєнний період.
38. Розвиток органічного виробництва в агробізнесі відповідно до Green Deal.
39. Стратегії розвитку малих та сімейних ферм з фокусом на CSR.
40. Управління якістю та сертифікація продукції в агробізнесі для експорту.
41. Географічні інформаційні системи (ГІС) в аграрному управлінні та відновленні.
42. Управління агротехнічними ризиками у сільському господарстві з урахуванням клімату.
43. Формування аграрної політики в умовах торговельних війн та глобалізації.
44. Вплив зовнішньоекономічних відносин на аграрну політику та сталість.
45. Імплементация принципів кругової економіки в агробізнесі для повоєнного відновлення.

Оформлення виконаних індивідуальних завдань, що здаються для перевірки, повинно відповідати типовим вимогам, тобто мають містити: титульний аркуш; зміст; текстова частина; список використаних джерел; додатки.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання – це способи спільної роботи викладача і здобувачів, спрямовані на засвоєння здобувачами теоретичних знань, отримання практичних навичок і умінь, розвиток у них пізнавальних здібностей, формування високих моральних, ділових та професійних якостей.

При проведенні лекційних і практичних занять з освітнього компонента «*Управління агробізнесом та аграрна політика*» застосовують словесні, інноваційні, наочні та практичні методи навчання.

У процесі викладання освітнього компонента для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачене застосування інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, семінари-дискусії, реферативні виступи, «мозковий штурм», ситуаційні вправи, кейс-метод, презентації.

Відповідність методів навчання досягненню програмних результатів навчання з освітнього компонента «*Управління аграрним бізнесом та аграрна політика*» представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи навчання

Результати навчання	Методи навчання
ПРН 2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. (Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, самостійна побудова логічних схем, вирішення тестових завдань, узагальнення наукових та інших інформаційних джерел, написання наукового тексту).
ПРН 3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, самостійна розробка плану дослідження, вирішення практичних завдань та логічних вправ, узагальнення наукових та інших інформаційних джерел, написання наукового тексту, реферативні виступи).
ПРН 4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. (Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, вирішення практичних завдань з застосуванням спеціальних методів наукових досліджень, робота з статистичними базами даних, «мозковий штурм»).
ПРН 12. Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом).	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. (Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, вирішення практичних завдань з застосуванням спеціальних методів наукових досліджень, робота з статистичними базами даних, «мозковий штурм»).
ПРН 13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу)	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, вирішення практичних завдань з застосуванням спеціальних методів наукових досліджень, робота з статистичними базами даних, «мозковий штурм»).
ПРН 14. Приймати стратегічні рішення у сфері фінансового менеджменту, планувати, аналізувати, організувати, контролювати та оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів підприємств і організацій.	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. (Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, вирішення практичних завдань з застосуванням спеціальних методів наукових досліджень, робота з статистичними базами даних, «мозковий штурм»).
ПРН 15. Здійснювати стратегічне та оперативне управління маркетинговою діяльністю підприємств і організацій в умовах ринкового середовища.	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. (Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, вирішення практичних завдань з застосуванням

	спеціальних методів наукових досліджень, робота з статистичними базами даних, «мозковий штурм»).
ІРН 16. Розробляти інноваційні моделі управління господарюючими суб'єктами агробізнесу, що спрямовані на посилення їх конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку аграрного сектора.	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні консультації. (Розповідь, бесіда, дискусія з проблемних питань, демонстрація мультимедійних презентацій, вирішення практичних завдань з застосуванням спеціальних методів наукових досліджень, робота з статистичними базами даних, «мозковий штурм»).

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань здобувачів з освітнього компонента «*Управління агробізнесом та аграрна політика*» здійснюється у формі поточного, модульного (рубіжного) та підсумкового контролів, які передбачені «Положенням щодо системи оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в Одеському державному аграрному університеті» (нова редакція), затвердженим наказом ректора ОДАУ № 227-заг від 22 вересня 2023 року.

Поточний контроль (ПК) з освітнього компонента «*Управління агробізнесом та аграрна політика*» здійснюється під час аудиторних або дистанційних занять та охоплює питання програми курсу, які винесено на лекційні, практичні заняття та самостійну роботу. Поточний контроль передбачає використання таких форм як: усне опитування; виконання практичних завдань; доповіді, презентації, реферати; експрес-тестування (табл.2). Загальна кількість балів за поточний контроль з змістовного модуля може сягати 45.

Таблиця 2

Нарахування балів за темами освітнього компоненту під час поточного контролю*

Тема	Усні відповіді	Виконання практичних завдань	Доповіді, презентації, реферати	Експрес тести	Всього за тему
ПК за змістовний модуль 1 - 45					
Тема 1	4	4	2	1	11
Тема 2	4	4	2	1	11
Тема 3	4	4	2	1	11
Тема 4	4	4	3	1	12
ПК за змістовний модуль 2 - 45					
Тема 5	4	4	2	1	11
Тема 6	4	4	2	1	11
Тема 7	4	4	2	1	11
Тема 8	2	2	1	1	6
Тема 9	2	2	1	1	6

*Згідно рішення кафедри кількість балів може варіюватися з урахуванням особливостей освітнього компоненту та рівня складності завдань.

Модульний контроль (МК) з освітнього компонента «*Управління агробізнесом та аграрна політика*» здійснюється для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в кінці кожного з двох змістових модулів у формі контрольної роботи, яка складається з теоретичної і практичної частини.

Теоретична частина передбачає складання тестів на платформі MOODLE. Практична частина – рішення задачі, або розв’язання проблемної ситуації. Загальна кількість балів за модульну контрольну роботу може сягати 45.

За результатами *поточного* і *модульного* контролю виводиться бал за змістовний модуль ($B_{зм}$) як сума балів поточного і модульного контролів:

$$B_{зм} = ПК + МК.$$

Критерії оцінювання поточного і модульних контролів представлені в таблиці 3.

Таблиця 3

Критерії оцінювання поточного і модульного контролів

Поточний контроль				Модульний контроль (модульна контрольна робота)	Відповідність за 100 б. шкалою	Критерії оцінювання
Усні відповіді	Виконання практичних завдань	Доповіді, презентації, реферати	Експрес тести			
4	4	3 (2)	1	41-45	90-100	Демонструє <i>високий</i> рівень формування компетентностей та досягнення результатів навчання
3	3	2 (1,5)	0,75	35-40	74-89	Демонструє <i>достатній</i> рівень формування компетентностей та досягнення результатів навчання
2	2	1	0,5	25-34	60-73	Демонструє <i>задовільний</i> рівень формування компетентностей та досягнення результатів навчання
0-1	0-1	0-0,5	0-0,25	0-24	1-59	Демонструє <i>низький</i> рівень формування компетентностей та досягнення результатів навчання

Підсумковий контроль з освітнього компонента «Управління агробізнесом та аграрна політика» проводиться у формі заліку. Підсумкова оцінка знань здійснюється за **накопичувальною системою** та розраховується як середньоарифметична сума балів, отриманих за змістові модулі (табл. 4), а також відвідування занять та за додаткові види робіт з компоненту (табл. 5). Максимально можлива оцінка за знання програмного матеріалу освітнього компонента становить 100 балів:

- бали за змістовні модулі – до 90 балів,
- бал за відвідування занять – до 5 балів,

– бал за додаткові види робіт до 5 балів.

Таблиця 4

Оцінювання освітнього компонента «Управління агробізнесом та аграрна політика»

				Бал за змістовні модулі (БЗМ)					Сума		
Бал за модулі (змістовні модулі) (всього 0-90)					Бал за відвідування (всього 0-5)		Бал заохочувальний (всього -0-5)				
Змістовий модуль 1 (ЗМ 1) Поточний контроль (ПК1) – 45				Змістовий модуль 2 (ЗМ 2) Поточний контроль (ПК2) – 45					0-5	0-5	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
11	11	11	12	11	11	11	6	6			
Модульний контроль (МК 1) – 45				Модульний контроль (МК2) –45							
Разом за змістовний модуль 1 – ЗМ1= ПК1 + МК1				Разом за змістовний модуль 2 – ЗМ2= ПК2 + МК2							
БЗМ = (ЗМ1 + ЗМ2) / 2											

* T1,T2,T3.....- теми змістовного модуля

*Згідно рішення кафедри кількість балів може варіюватися з урахуванням особливостей дисципліни та рівня складності завдань.

Таблиця 5

Оцінювання освітнього компонента

Бал за модулі (змістові модулі) (всього 0-90)	Бал за відвідування (всього 0-5)	Бал заохочувальний (всього – 0-5)
Модуль 1	0-10% пропусків – 5 балів	доповідь на науковій студентській конференції
Модуль 2	10%-20% пропусків – 4 бали	активна участь в роботі наукового
.....	20%-40% пропусків – 3 бали	підготовка реферату і виступ з ним на семінарі, конференції і т.п.
	40%-60% пропусків – 2 бали	призове місце в олімпіаді
	60%-80% пропусків – 1 бал	підготовка наукової публікації
	більше 80% пропусків – 0 балів	виконання індивідуального завдання

Здобувач вищої освіти, який не брав участь у виконанні всіх видів робіт, передбачених робочою програмою або не склав модульний контроль, має право на його відпрацювання.

Якість засвоєння змісту освітнього компонента (незалежно від форми контролю) в Університеті оцінюється за 100-бальною шкалою з наступним переведенням у національну шкалу (чотирибальну – «відмінно», «добре»,

«задовільно», «незадовільно» чи вербальну – «зараховано», «не зараховано») та шкалу ЄКТС згідно з таблицею 6.

Таблиця 6

Шкала оцінювання знань: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання рівня засвоєння освітнього компонента наведена в таблиці 7.

Участь здобувачів вищої освіти у заходах неформальної освіти, що відповідають тематиці освітнього компонента «*Управління агробізнесом та аграрна політика*» (короткотривалі курси, вебінари, майстер-класи, воркшопи, конференції, круглі столи, тренінги або інші освітні заходи), спрямовані на розширення знань у сфері управління аграрним бізнесом, формування аграрної політики, удосконалення навичок розробки стратегічних рішень, використання цифрових інструментів управління аграрним бізнесом, розроблення програм реалізації аграрної політики та впровадження практик ефективного управління агробізнесом оцінюється у межах визначеної кількості балів за відповідною темою.

Результат виконання завдання – звіт та/або сертифікат учасника, що підтверджує отримані знання та компетентності. Здобувач освіти представляє результати участі у заході під час практичного чи індивідуального заняття.

Поточний контроль та оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти заочної форми навчання здійснюється на основі виконання завдань під час аудиторних занять та виконаних кожним здобувачем індивідуальних завдань. Індивідуальне завдання складається із реферату та/або ситуаційного завдання. Індивідуальне завдання оцінюються за 100 бальною шкалою (табл. 6).

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90 - 100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82 - 89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74 - 81	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64 - 73	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60 - 63	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Для здобувачів освіти заочної форми навчання підсумковий контроль у формі заліку проводиться в період екзаменаційної сесії. Залік проводиться у формі складання тестів на платформі MOODLE. Здобувачу надається 100 питань. За кожну правильну відповідь нараховується 1 бал. Результати оцінюються за 100 бальною шкалою (табл. 7).

Відповідно до «Положення щодо системи оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в Одеському державному аграрному університеті» (нова редакція), затвердженим наказом ректора ОДАУ № 227-заг від 22 вересня 2023 року.

Здобувач вищої освіти має право на автоматичне зарахування відповідних балів за освітній компонент, підвищити оцінку з освітнього компонента, право на перескладання підсумкового контролю з освітнього компонента.

У випадках конфліктної ситуації за мотивованою заявою здобувача вищої освіти чи викладача, деканом факультету/директором інституту створюється комісія для приймання підсумкового контролю, до якої входять завідувач кафедри (провідний викладач) і викладачі відповідної кафедри, представники деканату та органу студентського самоврядування.

8.МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча програма освітнього компонента «Управління агробізнесом та аграрна політика»
2. Методичні вказівки для практичних занять та самостійної роботи з освітнього компонента «Управління агробізнесом та аграрна політика».
3. Візуальне супроводження курсу з використанням слайдів.
4. Рекомендована література.
5. Електронні інформаційні ресурси.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Аграрна політика: навчальний посібник / С.М. Кваша, А.Д. Діброва, О.В. Жемойда. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 388 с.
2. Аграрна політика: підручник / М. Й. Хорунжий; Київ: КНЕУ, 2010. 321 с.
2. Гурочкіна, В., Будзинська, М. Циркулярна економіка: українські реалії та можливості для промислових підприємств. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2020. № 5. С. 52-64. DOI: 10.33244/2617-5932.5.2020.52-64.
3. Долаючи обмеження: засади адаптивних рішень та систем: [монографія] / [А.Д. Діброва та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку адаптивних систем Київ, 2020. 896 с.
4. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями: монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 216 с.

5. Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. Аграрна політика та земельні відносини : підручник. – Вінн. нац. аграр. ун-т. – Вінниця, ВНАУ, 2020. 307с.
6. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 340с.
7. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства : навч. посібник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 284 с.

Додаткова

1. Сахацький, М. Особливості управління розвитком аграрного підприємництва в умовах інституціональних трансформацій. *Економіка та суспільство*, 2024, №64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-149>
2. Demianenko, S. (2018). Agrarian management in the agrobusiness system . *Ekonomika APK*, 25(12), -. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201812042>
3. Ляшенко Р. В. Формування системного менеджменту в агробізнесі: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6618> (дата звернення: 12.10.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.151
4. Матвеева О.Ю. Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Державне управління. 2021. No 1. С. 148–157.
5. Поленкова М. В. Тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств у період структурних змін в аграрному секторі України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2020. Вип. 26. С. 42–47.
6. Застрожнікова І.В. Вплив діджиталізації на кадрову політику в аграрному секторі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. No 4. С. 77–81.
7. **Іван Петрів**, Хаустова Вікторія, Ніколюк Олена Державне регулювання розвитку сільського зеленого туризму в Україні в умовах пандемії Covid-19. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2020. №5. С.119-127. (категорія В) URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA%3D&2_S21STR=Nzizvru_2020_5_14
8. Лібанова Е.М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. No 2. С. 11–26.
9. Гайдуцький, А. Проблеми та перспективи повернення мігрантів в Україну. *Економіка та суспільство*. 2022. No 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/252>
10. Ачкасова О. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. No 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/252>
11. Сахацький М.П., Запша Г.М., Сахацький М.М., Дідур Г.І., Клочан І.В. Модернізація виробничо-господарської діяльності підприємств і фермерських

господарств аграрного сектору в умовах інституційних трансформацій.
Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2021. № 5(40).

Нормативно-правові акти

1. Конституція України
2. Кодекс законів про працю України

10. ІНФОРМАЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. www.rada.gov.ua - Верховна Рада України
2. www.kmu.gov.ua - Кабінет Міністрів України
3. www.nau.kiev.ua - Нормативні акти України
4. [http:// mon.gov.ua](http://mon.gov.ua) – Міністерство освіти і науки України
5. www.ukrstat.gov.ua - Державна служба статистики України
6. www.iae.org.ua - Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”
7. www.nbuv.gov.ua - Національна б-ка ім. Вернадського
8. www.vlada.kiev.ua/serj - Український медіа сервер
9. www.intellect.org.ua - Мережа аналітичних центрів
10. <http://lib.osau.edu.ua/jspui/> - Інституційний репозитарій ОДАУ
11. <https://moodle.osau.edu.ua/> - освітнє середовище на платформі MOODLE
12. <http://lib.osau.edu.ua:8080/> - Електронний каталог бібліотеки ОДАУ.